

РІД НАШ КРАСНИЙ, РІД ПРЕКРАСНИЙ!

ОТЧИЙ

ЧАСОПИС
РІК ЗАСНУВАННЯ
2002
ТРАВЕНЬ
Число 5 (149)
КИЇВ 2014

Видання товариства "Чернігівське земляцтво"

СВЯТО

9 травня 1945 року назавжди ввійшло в історію як День Перемоги у найбільшій і найкривавішій війні на нашій планеті, хоча воєнні дії тривали ще не один місяць, а юридична та дипломатична крапка була поставлена 25 січня 1955 року Указом Президії ВР СРСР "Про закінчення стану війни між Радянським Союзом та Німеччиною". Статус державного свята День Перемоги одержав тільки в 1965 р.

Для українців, як і для всіх інших народів, об'єднаних тоді в СРСР, Велика Вітчизняна війна була боротьбою за право на вільне життя, за свою землю, за гідне майбутнє. Це була справедлива, визвольна, священна війна проти підступного і жорстокого ворога, який виношував плани перетворити на рабів слов'ян та інші народи, віднесені нацистами до так званої "нижчої" раси.

В 0 годин 15 хвилин від імені Верховного Головнокомандування Пакт про беззастережну капітуляцію Німеччини підписав начальник вермахту генерал-фельдмаршал В. Кейтель. Радянський Союз представляв заступник Головнокомандуючого Маршал Радянського Союзу Г. Жуков, союзників – Головні Маршал Великобританії А. Тендер.

Полум'я Другої світової війни, складовою якої була Велика Вітчизняна, палахкотіло шість років. Битви йшли на території країн Європи, Азії та Африки, на неосяжних морських і океанських просторах. Армії сторін, що воювали, нараховували понад 110 млн. чол. Війна забрала понад 50 млн. життів.

Український народ дав збройним силам антигітлерівської коаліції понад 6 млн. воїнів. На користь високого усвідомлення свого воїнського обов'язку з боку українців свідчить і той факт, що вони посідають друге місце після росіян за

кількістю Героїв Радянського Союзу та повних кавалерів ордена Слави.

Територія України стала ареною найзапеклішого збройного протиборства двох могутніх держав. Буквально кожен клаптик

її землі переораний бомбами, снарядами, перекопаний солдатськими лопатами, рясно политий кров'ю. Тут відбувалися найжорстокіші битви війни і загинуло чи не найбільше бійців та командирів Червоної армії.

На долю України, яка в цьому році відзначатиме 70-річчя визволення від німецьких окупантів, її народу випали нечувані страждання

і жертви. Окупанти винищили 3,9 млн. мирних жителів і до 1,4 млн. військовополонених, а 2,4 млн. молодих найбільш працездатних українців вивезли на примусові роботи до Німеччини. Багато з них там і загинули. На руїни перетворилися 714 міст і селищ міського типу, понад 28 тис. сіл, 215 з яких розділили трагічну долю білоруської Хатині, а трагедія Чернігівської Корюківки стала наймасштабнішою за людськими жертвами. Зруйновано понад 16 тис. промислових підприємств, близько 30 тис. колгоспів, радгоспів та МТС. Загальна сума збитків, заподіяних населенню й народному господарству республіки, сягала майже 1,2 трлн. крб.

Пам'ять про ці жертви, про ратний і трудовий подвиг народу зовов'язує нас перейнятися усвідомленням того, що, якби не було спільної Перемоги над фашизмом, покоління, що прийшли в життя після війни, взагалі й не народилися і не було б не лише України як суверенної держави, а й української нації, оскільки за планом "Барбаросса" 80 % населення західних областей України підлягали знищенню, а решта 20 % мали виконувати рабську працю.

Ми завжди пам'ятатимемо ціну, яку заплатили наші батьки і діди за сьогоднішній мир в Україні. Слава героям, які ціною свого життя та здоров'я зупинили фашиську навалу та вберегли світ від винищення! А наші сивочолі ветерани в ці весняні травневі дні прийміть від нашої Чернігівської земляцької громади найщиріші вітання та земний уклін за Ваш подвиг!

Сергій КУДІН,
керівник ветеранського об'єднання земляцтва

ПІДТРИМАЙ АКЦІЮ

У Марківцевій загальноосвітній школі I–III ступенів добре налагоджена робота з самоврядування учнів: систематично проводяться засідання лідерів класів та школи, на яких складаються плани проведення заходів та звітуються про роботу. За ініціативою учнів вирішено організувати акцію "Діти України за мир". Педагогічний колектив та учні школи підтримали цю ідею.

На кожен день тижня розплановано заходи, зокрема конкурс малюнків на асфальті "Моя Україна", конкурс малюнків "Хай завжди буде сонце". У п'ятницю учні взяли участь у флеш мобі "Діти України за мир", де відбитками своїх долонь проголосували за мирне майбутнє своєї Батьківщини. Ми звертаємось до всіх учнів та вчителів Чернігівщини з проханням підтримати нашу акцію.

Дорогі школярі! Про участь у акції інформуйте земляцьку газету – ми обов'язково напишемо про це. Додайте фото, краці малюнки тощо.

Н. Щегініна,
заступник директора
з виховної роботи

Світе тихий, краю милий, моя Україно.
Тарас ШЕВЧЕНКО

У ТРАВНІ СВЯТКУЮТЬ СВІЙ ЮВІЛЕЙ:

ПУЧКОВА-СЕРГІЄНКО Галина Леонідівна – 85-ліття. Народилася 24 травня 1929 року в Києві. Батько родом із Новгород-Сіверська. Трудове життя було пов'язане із залізничним транспортом. Довгий час працювала викладачем фізики і математики, зараз на громадських засадах – голова Спілки жіночих організацій Солом'янського району м. Києва. Ветеран праці.

ХАЛИМОНЕНКО Микола Іванович – 80-ліття. Народився 25 травня 1934 року в селі Товкачівка Прилуцького району. Очолює створене ним видавництво КП "Редакція журналу "Дім, сад, город". За 22 роки діяльності редакція створила і видає 15 періодичних видань для пасічників, квітників, виноградарів, забудовників, любителів історії рідного краю та сільського зеленого туризму; журнал про здоров'я для кожної родини та дитяче розважально-пізнавальне видання.

Заслужений журналіст України, член НСЖУ, член редакційної ради газети "Отчий поріг".

КОВАЛЕНКО Григорій Олександрович – 70-річчя. Народився 3 травня 1939 року в селі Антонівка Варвинського р-ну.

СУСЛО Степан Титович – 75-річчя. Народився 20 травня 1939 року в селі Суслівка Ріпкинського району. Доцент кафедри екології та безпеки життєдіяльності Національного транспортного університету. Автор багатьох наукових праць, в т.ч. підручників.

ІЛЬІН Володимир Георгійович – 75-річчя. Народився 23 травня 1939 року в Чернігові. Доктор хімічних наук, професор. Завідувач відділу Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського НАН України. Співавтор більш як 230 наукових статей, 40 авторських свідоцтв і патентів.

БАКУН Олександр Іванович – 75-річчя. Народився 25 травня 1939 року в селі Ярославка Бобровицького району. Працював головним консультантом Секретаріату Верховної Ради України.

Член Національної спілки журналістів України.

МАТЯШ Іван Хомович – 75-річчя. Народився 25 травня 1939 року в селі Городище Бахмацького району. Заступник декана приладобудівного факультету Національного технічного університету України "КПІ".

Доцент. Кандидат технічних наук. Має більше 150 наукових праць, 20 винаходів, патентів, авторських свідоцтв. Нагороджений Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України, знаками "Винахідник СРСР", "Відмінник освіти".

БОРИСЕНКО Ілля Данилович – 75-річчя. Народився 26 травня 1939 року в селі Рудня Корюківського району. Працював на різних інженерних та керівних посадах у сфері механізації сільського господарства. Опублікував понад 50 проблемно-інформаційних статей з наукових і виробничих питань агропромислового комплексу. Нагороджений подякою Кабінету Міністрів України. Член Національної спілки журналістів України.

ШУЛЯК Григорій Михайлович – 70-річчя. Народився 1 травня 1944 року в селі Кобижча Бобровицького району.

СИЛКА Людмила Іванівна – 70-річчя. Народилася 25 травня 1944 року в Чернігові. Викладач кафедри орга-

нізації та економіки фармації Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця. Відмінник охорони здоров'я.

ДЕРЕВ'ЯНКО Віталій Дмитрович – 65-річчя. Народився 1 травня 1949 року в селі Велике Устя Сосницького району. Директор загальноосвітньої школи №17 м. Ірпінь. Вчитель вищої категорії.

КРИВЕНКО Ольга Іванівна – 65-річчя. Народилася 1 травня 1949 року в Носівці. Працює літературним редактором видавництва "Економіка".

ДАВИДЕНКО Михайло Іванович – 65-річчя. Народився 4 травня 1949 року в селі Велике Устя Сосницького району. Голова правління ПрАТ "Київоблагротехпостач". Відзначений почесними нагородами за благодійність.

ЛЯЩЕНКО Михайло Іванович – 65-річчя. Народився 7 травня 1949 року в Бахмачі. Полковник міліції. Ліквідатор наслідків аварії на ЧАЕС I категорії.

ГАЛАСЬ Микола Іванович – 65-річчя. Народився 11 травня 1949 року в селі Нова Басань Бобровицького району.

ВЛАСОВА Галина Іванівна – 65-річчя. Народилася 13 травня 1949 року в селі Кнути Сосницького району. Останнім часом працювала в Апараті Верховної Ради. Відзначена почесними нагородами. Ветеран праці.

ШИМКО Микола Степанович – 65-річчя. Народився 15 травня 1949 року в селі Мала Кошелівка Ніжинського району. Заступник голови правління ВАТ "Київуніверсал".

ШВИДЧЕНКО Анатолій Миколайович – 60-річчя. Народився 5 травня 1954 року в селі Омбиш Ніжинського району.

БОГАТИРЬОВ Іван Григорович – 60-річчя. Народився 9 травня 1954 року в селі Халімонове Бахмацького району.

СИВЕЦЬ Іван Миколайович – 60-річчя. Народився 9 травня 1954 року в селі Матівка Бахмацького району.

ПОБИЛОЙ Петро Іванович – 60-річчя. Народився 13 травня 1954 року в селі Конотоп Городнянського району. Тракторист-машиніст підприємства "Енергія".

КАРПЕНКО Лідія Миколаївна – 60-річчя. Народилася 18 травня 1954 року в селі Більмачівка Ічнянського району. Начальник відділу філії "Дирекція первинної мережі" ВАТ "Укртелеком".

ДЖАМАН Ольга Володимирівна – 60-річчя. Народилася 26 травня 1954 року в селі Бутівка Сосницького району. Працює бухгалтером ТЗ-4 ВАТ "Київметробуд".

ВЛАСЬЄВА Наталія Володимирівна – 60-річчя. Народилася 29 травня 1954 року в селі Тупичів Городнянського району. Вчитель початкових класів.

СЕРГІЄНКО Ганна Михайлівна – 60-річчя. Народилася 30 травня 1954 року в селі Будище Козелецького району. Працює психологом КМНКЛ "Соціотерапія".

ОСТАПЧУК Світлана Анатоліївна – 55-річчя. Народилася 1 травня 1959 року в Прилуках. Приватний підприємець.

ГРАБОВСЬКА Надія Петрівна – 55-річчя. Народилася 14 травня 1959 року в селі Волевачі Козелецького району. Провідний спеціаліст Управління праці та соціального захисту Дарницької райдержадміністрації. Відзначена почесними нагородами.

Дорогі земляки!

Рада товариства "Чернігівське земляцтво" в м. Києві сердечно вітає вас із ювілеєм і зичить усім доброго здоров'я, успіхів у житті, оптимізму, сімейного щастя, невтомного добротворства в ім'я рідної землі.

у конференц-залі Міжнародного виставкового центру зібралась на чергове робоче засідання Рада Чернігівського земляцтва. Настрій був піднесений, бо це означало, що, незважаючи на важку ситуацію в країні, земляцтво продовжує свій курс на підтримання зв'язків з малою батьківщиною.

На столах, вкритих червоними скатертинами, красувалися роботи учасників конкурсу "Мій рід – коріння краю". Всі жваво обговорювали їх та ділилися враженнями. Потому розпочалася робота.

Голова Ради Віктор Ткаченко, привітавши іменинників, які в січні–квітні цього року святкували свій день народження, запропонував розглянути ряд питань.

Він зазначив, що практично змінилося майже все керівництво в районах області. Головою Чернігівської облдержадміністрації став Володимир Івашко – заслужений економіст України, депутат Чернігівської обласної ради шостого скликання, з яким вже проведена зустріч і обговорені питання співпраці. Облдержадміністрація надала нам детальну інформацію про всі райони Чернігівщини, їх стан, розвиток та перспективи.

За результатами співбесід з керівниками відділень земляцтва впродовж лютого–березня цього року можна окреслити напрямки роботи, спільні для всіх відділень:

До 20-ї річниці земляцтва кожному відділенню спільно з місцевими органами влади і освітянами провести дитячий конкурс на краще мистецьке виконання

української пісні, танцю, художнього читання, музичного твору і таким чином, відібравши по одному переможцю з кожного району, сформувати святковий концерт на ювілейному земляцькому зібранні.

Атмосфера єднання, споминів, ностальгії за минулим, яка панувала на загальних зборах, засвідчила необхідність збиратися частіше. Але не широким за-

галом, а відділеннями. Тож пропоную – відділення, не активом, а повним складом має збиратися раз на квартал. Тоді й добрих справ буде більше.

У другій половині травня планується

підвести підсумки дитячого конкурсу "Мій рід-коріння краю". Одне лишень хочу сказати: підсумки – це справа не тільки журі, а всіх керівників відділень.

І ще одне. Наша книга "Сіверські скрижалі" зараз допрацьовується, розширюється. Сподіваємось, що в результаті матимемо солідне тритомне видання глибоких історичних досліджень щодо походження і історії кожного населеного пункту Чернігівщини, назва якого згадувалась у минулому і збереглась у літописах чи пам'яті до наших днів.

Реалізація цих намірів абсолютно не відміняє виконання ваших планів і проектів, які вже започатковані і діють роками, домовленостей угоди про співпрацю, а також нагальних питань, які виникають в силу життєвих обставин.

В обговоренні виступу взяли участь Микола Засульський, Микола Воцєвський, Павло Кривонос, Микола Ткач, які заповнили, що найближчим часом проведуть відповідні зустрічі з керівниками районів і визначать напрямки співпраці.

Виступаючі зійшлись на тому, що зустрічі краще проводити після виборів президента України, коли буде більш-менш зрозумілий політичний курс держави та її економічні можливості.

Із словом приязні до земляків звернувся відомий письменник Олександр Деко, який після тривалих мандрів світами вирішив повернутися в рідні краї.

Гість із Москви, голова Чернігівського земляцтва в м. Москва Федір Яроцький розповів про роботу об'єднання. Звичайно, останні місяці політичного життя країни були напруженими. Але це суттєво не вплинуло на діяльність земляцтва. Проводилась активна робота щодо участі у заходах зі святкування 200-річчя з дня народження Т.Г. Шевченка та підготовка до ювілею Олександра Довженка. Провели презентацію книги "Великий князь" Юрія Збітнева із залученням широкого кола учасників.

Отже, черговий рік нашої діяльності набирає обертів.

Ганна СКРИПКА
Фото автора

Вони кували ПЕРЕМОГУ

Понад 5 тисяч радянських воїнів поховано в братських могилах на території Чернігівського району. Обірвані ворожою кулею людські долі воїнів знайшли свій вічний спочинок у селах району в грізні роки жорстоких боїв у вересневі дні 1941 та 1943 років.

Вдячні мешканці Седнева та Нового спорудили пам'ятники загиблим радянським воїнам уже у вересні 1943 року. Тоді не менш жорстокі бої відбувались на підступах до Чернігова. Про це свідчать численні прізвища воїнів, розміщені на меморіальних дошках Седнева та Нового.

З виходом у 1993–1994 рр. п'яти книг "Их помнит Черниговщина", які з'явилися дякуючи пошуковій праці відомого дослідника полковника В.Д. Драгунова, ми маємо більше інформації про похованих воїнів. Матеріали Центрального архіву Міністерства оборони РФ (м. Подольск), які використовувались для видання цих книг, оцифровані та викладені на інтернет-сайтах "ОБД-Мемориал" та "Подвиг народа". Сьогодні кожен має можливість ознайомитися з оцифрованими документами Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.

Опрацювавши вказані джерела, уточнили інформацію про кількість похованих радянських воїнів у Седневі та Новому. Але головне те, що інформація з нових джерел відновлює знання про учасників боїв навколо населених пунктів у вересні 1943 року. Записи про загибель воїнів датуються з 19 по 24 вересня. Найбільше загиблих у Седневі 19–21 вересня (померлих від одержаних поранень ховали з 1 жовтня по 16 листопада), а в Новому – 21–22 вересня. У боях за Седнів загинули: командир полку майор М.Т. Шершепкін, два командири роти, чотири командири взводів, 11 командирів відділень, а також рядові кулеметники, автоматники, зв'язківці. У боях за Нове загинули: начальник 1-го окремого штабу 415-ї стрілецької дивізії майор В. І. Крупенченков, шість командирів взводів, шість командирів танків, п'ять командирів відділень, а також рядові стрільці, кавалеристи, шабельники, розвідники, механіки-водії танків Т-34 і Т-70, зв'язківці.

У розміщених на інтернет-сайті "Подвиг народа" документах про нагородження воїнів орденами та медалями знаходимо й описи бойових дій навколо

Седнева та Нового. Ось лише деякі з них.

"Гвардії капітан Джумалиев в боях с немецкими захватчиками 20.09.1943 года в районе местечка Седнев... под сильным минометно-пулеметным огнем противника умело организовал переправу реки Снов и со своими подразделениями форсировал ее с малыми потерями в живой силе и технике. Находясь в передовом отряде, он смело и решительно вел свой батальон на штурм противника, укрепившегося на господствующих высотах в районе переправы. При смелом и решительном штурме противник был выбит с господствующих высот, что дало возможность занять местечко Седнев и

тивления немцев овладела укрепленным узлом сопротивления немцев населенным пунктом Седнев...

уничтожив при этом до роты гитлеровцев, 10 огневых точек противника. В момент когда гитлеровцы с большими силами попытались контратаковать снова наши подразделения, в цепи роты появился гвардии старший лейтенант Чхаидзе и, увлекая бойцов своим личным примером мужества и храбрости, отбил контратаку гитлеровцев, прочно укрепившись в населенном пункте. В этом бою гвардии старший лейтенант Чхаидзе сам лично уничтожил 20 гитлеровцев и в бою героически погиб".

Уточнені матеріали про загиблих воїнів у боях за Седнів та Нове передані в Седнівську селищну раду та школу, сільські бібліотеки.

дальнейшее продвижение вперед к подступам города Чернигова".

"В боях с немецкими захватчиками на Центральном фронте гвардии лейтенант Фролов Александр Александрович показал себя храбрым и стойким офицером. 22 сентября 1943 года товарищ Фролов со своими бойцами под артиллерийским, минометным и пулеметным огнем построил переправу через реку Снов под местечком Седнев. Наведение переправы дало возможность остальным подразделениям форсировать реку Снов и освободить местечко Седнев...".

"При наступлении нашей части на подступах к городу Чернигову рота под командованием гвардии старшего лейтенанта Чхаидзе после упорного сопро-

Красназавці району на початку цього року в районній газеті звернулися з пропозицією до ювілею Великої Перемоги зібрати в сільських громадах матеріали про загиблих воїнів у вересні 1943 року та видати другу частину "Літопису доль та днів минулих". Працюємо над оновленням бази даних про загиблих воїнів, які поховані в селах району. На сьогодні оновлена інформація про воїнів є в 14 сільських та селищних радах. У виявлених документах знайдено нові прізвища загиблих воїнів, а в інших випадках довелося звертатися до відповідних архівів з проханням пошуку подібних відомостей.

Нещодавно проведено районну красназавчу конференцію. Небайдужих красназавців, вчителів історії, сільських бібліотекарів просили підготувати місцеві матеріали про події вересня 1941 та 1943 років, які будуть надруковані в майбутній книзі.

Гадаємо, що зібрана інформація дасть нам всім змогу глибше зрозуміти події того часу, відкрити призабуті сторінки людських доль та історії наших сіл. Це буде конкретна і достойна справа до ювілею Великої Перемоги в 2015 році.

Андрій КУРДАНОВ,
голова районної організації
красназавців

Незважаючи на примхи весняної погоди, десант земляків, близько сорока чоловік, представників майже всіх районних відділень Чернігівського земляцтва, висадився на подвір'ї садиби з села Калюжинці у Пироговому.

НАШІ ВИТОКИ

І почалось! У садочку дзвеніла сокира, звільняючи яблуню від сухої крони, шурхотіла торішня трава під граблями, раділи дерева свіжій землі під стовбуром, молоді стебла півоній на очах підросли на прополотому квітнику, чисті вікна ніби запрошували на гостину до хати.

Земляцька толока вже одинадцять років весною і восени наповнює закуток Національного архітектурного музею культури і побуту звуками життя, бажанням оновлення і прагненням до кращого. Може, і не сподівалася класична хата із села Калюжинці, де свого часу вперше озвався до світу легендарний кобзар Остап Вересай, що знайде щасливе життя на Кіівщині і буде постійно зігріватися добрими руками земляків.

Адже за час її життя у столиці земляцтвом поновлена кривля та відремонтований цоколь будинку, підправлений ганок, постійно побілені стіни, пофарбовані віконниці, двері та почищене облаштування, поповнюються експонати в кімнатах.

Кожен рік у садку висаджують нові кущі троянд, півоній, чорнобривців. Улюблена справа жінок на чолі з Валентиною Терещенко – квітник. Вона тут господар. Подружжя Кольцових від варвинців висаджують щороку виноград, а в цьому році – ще й садову ожину. Вона у товаристві кущів смородини та агрусу почуватиметься добре. Семенівці на чолі

з Євгеном Клименком дали бій шкідникам фруктових дерев – обкопали, підгудували та обприскали їх, а борзнянці під керівництвом Володимира Лемеша побілили дерева і упорядкували кущі. Жива ого-

рожа під секаторами Михайла Кашича та Володимира Бандурки стала стрункішою.

Голова Бобровицького відділення Андрій Пінчук посадив два чудові кущі самшиту та жасмину. Поруч трудилися керівники Куликівського відділення Володимир Лузан, Ніжинського – Петро Захарченко, Ічнянського – Микола Вощевський,

Щорського – Лариса Моцар, об'єднання ліквідаторів аварії на ЧАЕС – Микола Пое-та, молодіжного об'єднання – Василь Тройна. Тут дзижчала і пилка в спритних руках голови Ради земляцтва Віктора Ткаченка, а найсильніші козаки Володимир Пушкар'юв, Микола Ігнатенко, Микола Борщ, Андрій Снігір – гість із Чернівецького земляцтва "Буковина" – виносили колоди розпиляних постарілих дерев з ділянки. У світлиці наводили порядок прилучани. Долучилися до участі у суботнику і наймолодші – наші послідовники Маринка, Софійка та Дмитрик. Не перелічити всіх добрих справ, зроблених у цей день руками земляків.

Калина, посажена кілька років тому, вже підросла і розлогим віттям та білими квітами вітатиме всіх, хто у весняний день прийде подихати свіжим повітрям і згадає культуру історичного минулого. Тепер наша садиба з потеплінням чекатиме відвідувачів, які придуть до неї в гості, поринуть у спогади про рідні домівки на Чернігівщині і мріятимуть про дороги до них, про щастя і любов на нашій землі.

Приємного всім затишку у нашій оселі!

Ганна СКРИПКА
Фото автора

Стежками Тараса

Мало не щодня, йдучи парковою доріжкою, я ловлю себе на думці, що саме тут пролягав той Білоруський тракт, яким колись проїжджав Т.Г.Шевченко.

Саме тоді, восени 1829 року, юний Шевченко міг уперше побачити блиск бань церков Козельця й Лемешів на шляху з Києва до Чернігова, адже "супроводжував пана не вмоствившись на підводі, а пішки, привертаючи увагу тим, що був майже босий, незважаючи на осінь. На одному чоботі підошва відпоролась і була прив'язана мотузкою. Увесь довгий шлях хлопець рятував свою босу ногу тим, що переодягав цілий чобіт з однієї ноги на другу". Чи так було насправді, чи то чиясь вигадка. Невідомо... Ще не раз і не два шляхи Тарасові пролягали саме через Козелець, і хоч було це переважно проїздом, проте ми, козельчани, горді тим, що в історії нашого селища є слава сторінка, пов'язана з життям Кобзаря.

"Город Козелец, – читаю в Шевченковій "Княгині", – не отличает своей физиономией от прочих собратий, поветовых малороссийских городов. В истории нашей он тоже не играет особенной роли, как, например, заднипрянские его товарищи, разве только что в 16(63) году здесь была собрана знаменитая Черная рада. Словом, городок ничем не примечательный; но проезжий, если он только не спит во время перемены лошадей или не закусывает у пана Тихоновича, то непременно полюбуется величественным храмом грандиозной растреллиевской архитектуры, воздвигнутой Наталией Розумихою, родоначальницей дома графов Розумовских".

Отже, не виникає сумніву, що Тарас Григорович був у Козельці, затримувався в ньому для огляду пам'яток архітектури та історії, але як у розповіді про місто, так і про час спорудження собору автор допустив ряд неточностей. Так, Шевченко пише в "Княгині", що 18 червня 1663 року в Козельці відбулася Чорна Рада – загальна

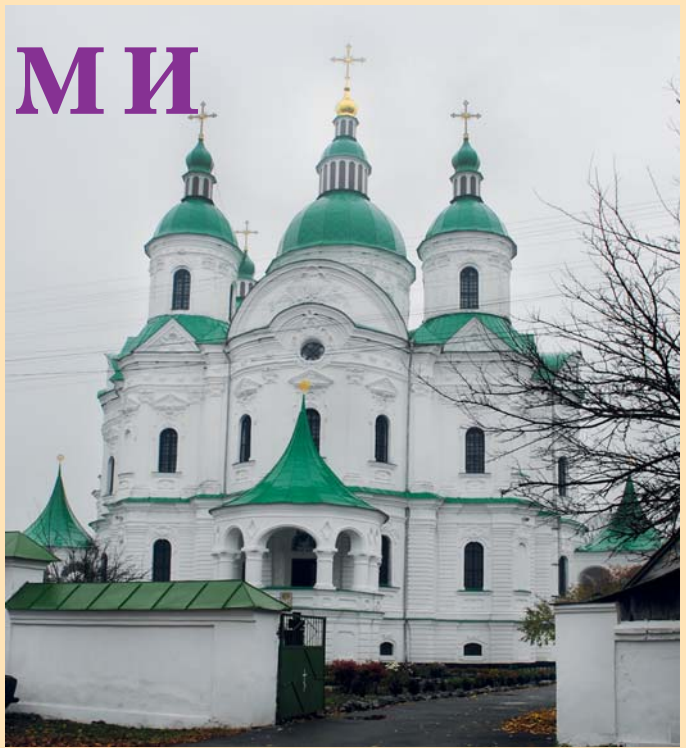
козацька рада, скликана для обрання гетьмана Лівобережної України. Проте, як відомо, Чорна Рада відбулася в Ніжині, а не в Козельці. І не тільки про Козелець писав у "Княгині" Шевченко. Читаю: "В шести верстах от г. Козельца, в селе Лемешах, в бедной хатке на сволоке, или балке, читаешь: "Сей дом соорудила раба божья Наталья Розумиха, 1710 року божого". Оскільки відомо, що хата Розумихи згоріла в 1854 році, то можна стверджувати, що поет дійсно міг бачити її й написав про неї в повісті не з переказів.

У тій таки повісті "Княгиня" автор згадує, що далі шлях його пролягав убік від поштової дороги. Він і приводить до річки Трубіж, лівої притоки Дніпра, а по-місцевому – Трубайло.

Звичайно, буквально розуміти й використовувати художній твір не можна. Та все ж деякі штрихи враховувати необхідно. Тим більше, що Кобзар справді бував на берегах річки Трубіж в селі Мостище (нині с. Петрівське Козелецького району). Ще й досі в спогадах жителів села живуть перекази про перебування Шевченка в Петрівському, яке лежить на шляху з Козельця до Марківців.

Місцеві жителі переповідають, що Кобзар зупинявся ночувати в місцевому селянина Гриня, проте так це чи ні – довести дуже складно.

Спілкуючись із селянами, поет дізнався про страшну бувальщину, що трапилася в с. Мостище, змалював жінку-селянку, яка виховувала князя дитя, що залишилося в неї після страшної пожежі. Згодом ця історія лягла в основу повісті "Княгиня", вражаючи страхітливою реальністю. "Тут

я мог поближе взглянуть на дитя и на старушку. Старушка показала мне живой картиной Жеррар Доу, а дитя было херувим Рафаэля".

І ще такий цікавий факт, пов'язаний із с. Мостище. Жителі беззапечно стверджують, що старожили пам'ятали, як Шевченко малював красиви села, зокрема дуб, який називали Маврійським, а згодом – Шевченковим.

Серед картин, датованих 1846 роком, знаходимо в Шевченка декілька зображень дубів. Котрий із них Маврійський – невідомо, та й чи є він серед них узагалі?

Чи були на Козелеччині друзі або принаймні знайомі Тараса Григоровича? Адже відомо, що поет неодноразово зупинявся переночувати й відпочити в когось із козельчан, бо, як гласять архівні документи, поштово-нічні станції на шляху Київ-Чернігів, мали занедбаний стан. Виявляється, найщирішим другом-козельчанином Т. Шевченка був Платон Тимофійович Борисполець, з яким поет познайомився в 1838 році в Петербурзі під час навчання в Академії мистецтв. Він був вільним учнем Академії мистецтв і також навчався в класі Карла Брюллова. Платон, як і Тарас, мріяв отримати золоту медаль, щоб одержати за рахунок Академії відрядження за кордон для удосконалення малярського хисту. Одна з робіт П. Борисполець завоювала велику золоту медаль, але статут Академії визначив вік кандидатів, а Борисполець був старшим належних років. Замість поїздки за

кордон йому запропонували звання академіка, від якого той відмовився. Поїзду за кордон художник вирішив здійснити за власний рахунок. Проте їхні життєві дороги розійшлися в 1843 році: П. Борисполець нарешті зібрав певну суму грошей і виїхав за кордон, а Шевченко поїхав на Україну...

Не менш важливу роль у житті Т. Шевченка відіграв ще один виходець із Козелеччини – Петро Андрійович Катеринич – поміщик з Марківців, який брав участь у викупі Тараса Шевченка з кріпацтва. (Неймовірна щедрість і благородство! Укласти гроші в людину, яку навіть не знаєш. Цікаво, яку суму? Мабуть, не маленьку... Бо інакше було б соромно перед тими, хто жертвував гроші на викуп молодого художника. Запозичити б нам того благородства, що сто років тому було мало не звичайним явищем). Знайомство Шевченка з Катериничами відбулося на початку 1846 року, коли Тарас Григорович завітав у село Марківці Козелецького повіту (нині Бобровицький район), з метою подякувати господареві маєтку за участь у викупі з кріпацтва Шевченко щедро віддячив Катериничам за гостинність: виконав 8 портретів членів їхньої сім'ї. Чотири з них експонуються в Національному музеї Тараса Шевченка. Доля трьох інших портретів і те, хто на них зображений, залишається таємницею.

Отож, виявляється, було в кого з козельчан зупинитися Шевченкові на ніч, погостювати. Десь недалеко від парку, переповідають, жив і Момбеллі. Той самий Олександр Борисо-

вич Момбеллі, у якого напередодні арешту 4 квітня 1847 року заночував поет. Шевченко ніби відчував небезпеку, тому й не поспішав до Києва, а загостив у його батька Миколи Олександровича, з яким познайомився в Петербурзі в Євгена Гребінки. Життя звело їх на заслання, де вони служили в Окремому Оренбурзькому корпусі. Миколу Момбеллі за зв'язок із петрашевцями 1849 р. було засуджено на 15 років каторги. Серед козельчан у Шевченка не було випадкових знайомих. Усі вони відіграли неабияку роль у житті поета. Навіть під час арешту на переправі через Дніпро 5 квітня 1847р. гусар-ротмістр Захарій Костянтинович Солонина, який намагався підкупити жандармів, щоб ті не діставали з води в'язки віршів Шевченка, був родом із Козелеччини, а саме із села Савин. Він пропонував чималеньку суму, проте жандарми не погодилися, очевидно, тільки тому, що при обшуку арештованого були свідки, котрі могли б донести начальству про їх дії...

Знову йду знайомою парковою доріжкою... Мій погляд приваблює невеличка капличка, як згадка про те, що "цим шляхом у травні 1861 року жителі нашого краю в глибокій скорботі проводжали до місця останнього спочину славетного сина українського народу, Великого Кобзаря – Тараса Григоровича Шевченка!" Так, саме тут 5 травня 1861 року відбулося прощання козельчан з Т.Г. Шевченком під час перепоховання безсмертного сина народу.

Тоді, у другій половині дня, траур-

на процесія прибула до Козельця. Її зустрічали далеко за околицею міста. В архівах Козельця немає даних про конкретних осіб, але можна стверджувати, що прах Кобзаря зустрічали родина Катериничів та сім'я Момбеллі.

Попереду траурної процесії йшло кілька козельцьких священиків. За ними дроги з домовиною, накритою червоною китайкою. Дроги тягнуло троє коней. Траурна процесія рухалася через Козелець трактом на Київ, який проходив тоді вулицею Журавльова. Потім греблею через річку Остер, насипом по болоту, виходячи до Київської слобідки. Тепер від цього мосту залишилося декілька горбів, а вулиця, якою несли Великого Кобзаря, названа на честь поета. Миколаївська церква в Козельці стояла над шляхом. Біля неї, як указують деякі архівні джерела, і відбулася пахарида, на яку зійшлися сотні козельчан.

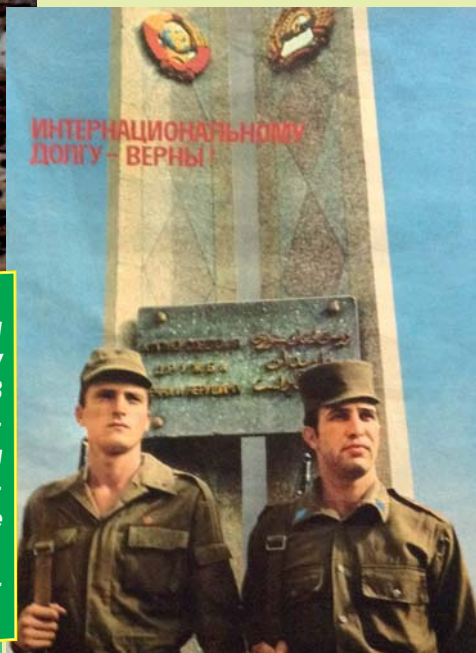
Зустрічав домовину поета і житель Гарбузина Семен Глуздовський – заможний прихожанин Миколаївської церкви, закоханий у поезію Шевченка. Семен Глуздовський запропонував керівникам траурної процесії не їхати на ніч до Броварів, а зробити відпочинок, заночувавши в нього в Гарбузині. Керівники процесії погодилися. А на ранок траурна процесія спорядилася в дорогу. Попереду чекали Бровари, чекав Київ.

Анна ШИНКАРЕНКО,
учениця 9 класу
Козелецької гімназії №1

КРАЙНІЙ РУБІЖ

Державний кордон – це завжди крайній рубіж рідної землі, на якому мусять стояти справжні її патріоти. В час новітньої історії України, коли частину нашої землі підступно загарбали "зелені чоловічки", всі ветерани і молодь Чернігівського земляцтва тісніше згуртовуються, стають тим монолітом, котрий здатен захистити землю Сіверську, наш отчий поріг.

розчерки куль, розриви гранат, крики, стогони... вижили, вистояли, перемогли. На все життя закарбувалися в пам'яті оті випробування вогнем і свинцем та неповторна солдатська братерська єдність.

Згадує козельчанин Віталій Федосенко. Термезський прикордонний загін, грудень 1983 року. Командир відділення у складі мотоманеврової групи, перед якою поставлене бойове завдання – звільнити район ущелини Мармоль від моджахедських угруповань найвоїннішого ватажка Шах Масуда. Взагалі в історії прикордонних військ ця операція чис-

так, за нашими плечима великий досвід проходження військової служби в колишній армії Союзу і участі в інтернаціональних бойових діях. В ці тривожні дні знову, як наяву, оживають буйноцвіттям весні наші молоді роки, знову ми бачимо мирне сонячне лагідне небо, соковиту зелень, і руки мимоволі тягнуться до ... зеленого кашкета, до шановної і дорогої реліквії, що знаходиться в оселі тих, хто носив горде і почесне звання прикордонника. Не кожному дано відчути оте цнотливе почуття довіри і відповідальності, коли у тебе за спиною тисячі кілометрів твоєї країни, рідні, кохані, близькі у своєму мирному повсякденні, а перед тобою за кілька кроків – невідома сторона.

Відданість, надійність, моральна витримка, висока бойова майстерність – ці риси притаманні всім лицарям зелених кашкетів, які глибоко зневажають нинішніх "зелених чоловічків" у вовчих чорних масках. Наше свято прикордонників пов'язане з весною, з надією розпочинати нове життя, з відчуттям миру, спокою. І в котрий раз багато наших сіверян чистять свої кокарди на кашкетах і поринають у буремну молодість.

Ось, для прикладу, згадує короткий епізод Віктор Шульга з Прилуччи-

ни. Московський прикордонний загін, грудень 1978 року. Перед штабом підрозділу в парадній формі вишикувалися демобілізовані воїни. Та раптом чомусь зачиняються ворота пропускного пункту і звучить команда: "Залишитися до особливого розпорядження!" А вже через декілька днів всі демобілізовані без погонів, без знаків відзнаки на бойових машинах одними із перших через броди заходять на територію Афганістану в районі кишлака Хоун надавати "гуманітарну допомогу" братньому народу. На їхню долю випало знову такі першими відчути весь спектр "гостинності" гордого і ніким не скореного народу. А реальна демобілізація нині заслуженого хужоженника України, дідуся відбулася лише в травні 1980 року...

Згадує Володимир Ремез із Козелецького району. Московський прикордонний загін, літо 1984 року. Бойова операція в ущелині Кухаб проти одного досить відомого ватажка моджахедів Башира. За плечима зв'язківця штурмової групи радіостанція Р-108 і чітке завдання: "Підтримувати безперервний зв'язок із штабом керівництва і корегувати вогонь артилерійського підрозділу". Ситуація, коли від одного бійця залежить успіх усієї операції. Відповідальність найвищого рівня в умовах "граматики" бою, рої і

літяться як одна з найбільш вдалих у тактичному плані. А запам'яталася вона безперервними, багатоденними жорстокими боями, похідним життям у БТР-ах, постійним відчуттям смертельної небезпеки, холодом і голодом.

Є що згадати і мені. П'янджський прикордонний загін, 15 лютого 1989 року. Засекречена понтонна переправа в районі міста. Наша мотоманеврова група однією з останніх переправляється з Афганістану. Незабутня зустріч із квітами, піснями, промовами, та свято так швидко закінчується, звучить наказ: "Виступити на охорону державного кордону". Уже в надвечір'я розташовуємося на клаптику землі Союзу довжиною 10 км і шириною 20 м між річкою та інженерними спорудами. І знову перед очима багатостраждальна афганська земля із нескінченними боями, знову звична робота – закопувати бронетехніку, рити окопи, землянки, налагоджувати побутові умови. Служба продовжується. З нами залишається високий моральний дух, честь і гідність прикордонника.

Стоїмо ж і далі на кордонах рідної України, дорогі однополчани!

Микола ОХРИМЕЦЬ,
майор запасу
прикордонних військ.

Сотні українських сіл нагадують журавлині ключі, які відлітають у вічний вирій без права повернення. Ця біда не минула і нашу рідну Чернігівщину.

Журавлині СЕЛА

К оли людина втрачає якусь річ, вона реагує болісно в залежності від її важливості, вартості. Та з часом про втрачене інколи тільки згадується, а згодом і забувається. Зрештою, втрачену річ легко замінити, придбавши іншу, можливо, ще кращу. Інша річ, коли зникають з лиця землі населені пункти. Відомо, як за вказівкою "вождя всіх народів" по всій Україні були знищені хутори. То був передвоєнний 1939-й рік. Не милувала держава селян і в наступні десятиліття. Та особливо критичний стан склався останні два десятиліття, коли в катастрофічному темпі зникають не лише хутори, але й колись горді природою й людністю багатоголосі села. Одні пішли під воду смердючих штучних морів, інші – повимирали від безробіття. І це при тому, що село завжди було животворним джерелом української культури, моралі, працелюбності.

З глибинок чарівних всеплодючих земель Полісся молоді люди розбрелися по світах у пошуку роботи, позамирилися оберезами дівонок бабусі та дідусі. Але ж вони не вічні. От і позаростали бур'янами та чортополохом хутори і села, а на рідкісних мандрівників з сумом вдивляються побиті вікна, мов більма старців. Ось лише стисла панорама цього жаху по

нашій Корюківщині, які стосуються тільки хуторів: Андроніки – 1 сім'я, Турівка – 2 сім'ї, Костянтинівка – 1 сім'я, Журавльова Буда – 4 сім'ї, Лісове – 1 сім'я, Паростівка – 1 сім'я, Борок, Комсомольське, Тихонівське – по 1 сім'ї. Гадаємо, що подібна картина спостерігається і в інших районах Чернігівщини.

Минулорічної весни невелика група корюківчан здійснила поїздку по населених пунктах району, відвідала хутори та села, де колись буяло життя. У гнітючій тиші стояли ми біля залишків садиб, з жалем дивилися на занедбані могили. Думки обганяли одна одну. Тут же прошуміли десятиліття, люди працювали на землі, вирощували дітей, тихими теплими вечорами співали пісень на колодках і вірили в щасливе майбутнє. Ось рештки села Богдалівка. Вдумаймося: Богом дане поселення. Нині його немає. А чи збереглося бодай щось на якомусь поживклому від часу папері згадкою про колишнє село, його мешканців? І де нащадки цих розвіяних по світу господарів рідної землі?

А ось по дорозі від Жуклі з Холмами до Корюківки розляглося багате природою, людьми і їх добрими колективними справами село Сядрине. Занепали колишні його супутники Самотуги, Богданівка, Тільне, Кучугури.

В останньому (колись багатолюдному селі, обрамленому з усіх боків лісом) живе лише єдина древня бабуса. Коли проїжджаєш дорогою через Кучугури, завжди згадуєш кінострічку "Свати", де воно фігурує як багатолюдний населений пункт. От і питаєш сам себе: а що чекає на наші живі джерела далі, чи повне забуття, чи чарівне відродження.

Ось чому у нас, колишніх синів і доньок глибинного Полісся, виникло бажання взятися за пошуки та узагальнення історичних матеріалів про зниклі села і хутори, аби бодай зберегти пам'ять про них. Можливо, до цього важливого і відповідального питання доведеться залучити фахівців архівних установ, студентів ВУЗів, старожилів населених пунктів, які ще продовжують жити. Це буде своєрідною спокутою нашої вини перед покинутими через різні життєві обставини дитячими стежками, пам'ятними місцями, хатнім порогом, який уже ніколи не переступиш.

Були б раді, якби наш задум підтримали і земляки з інших районних відділень. Це те, що ми можемо зробити без державної підтримки, аби відлетіли в безвість села і хутори таки повернулися журавлями в народну пам'ять.

Група корюківчан

ВІЙНА —

Службу в збройних силах я розпочав у травні 1991 року, тоді ще в рядах Радянської армії. У липні прийняв присягу на вірність СРСР. Почалася моя строкова служба в учебці "Десна" Чернігівської області для подальшого відправлення на "Закавказзя", оскільки я виявив добровільне бажання служити в гарячій точці.

Найбільший злочин

Але чи то "покупець" не приїхав за нами, чи щось інше, залишилися ми в учебці. Я потрапив до "розвідбату" у третю розвідувально-десантну роту. Служба була цікавою, двічі-тричі на тиждень водили на стрільбище, вивчали озброєння армій різних країн (на той час "умовних противників СРСР"), робили марш-виходи тощо. Хоча були дуже великі фізичні навантаження, але я їх витримав завдяки своїй підготовці. Вже восени, коли ми закінчили навчальні курси, склавши відповідні іспити з військової, тактичної, фізичної підготовки, всі курсанти отримали звання молодшого сержанта, і лише двоє зі 108 чоловік, в тому числі і я, отримали звання сержанта-розвідника 3-го класу. Мені запропонували залишитися на місці, щоб навчати наступних курсантів, але я відмовився. Потім приїжджали сватати з Київської спорт-роти, я теж відмовився. І врешті-решт вже в грудні поїхав я служити в Дніпропетровську область.

Це була батарея управління артилерійської розвідки, де я був заступником командира взводу. І коли влітку 1992 року почалися воєнні дії на території Югославії, я знову виявив бажання потрапити туди у складі миротворчого контингенту. До речі, саме на базі нашої дивізії, якою на той час командував генерал-майор О. Кузьмук, формувався перший в Україні 240-й особливий спеціальний батальйон миротворчого контингенту ООН, який відправили до міста Сараєво. Я написав рапорт, але, на жаль, комбат мене тоді не відпустив,

мотивуючи тим, що нікому буде працювати з приладом управління вогнем під час навчань, які планувалися на осінь 1992 та весну 1993 р. У травні 1993 року я звільнився в запас.

Буквально через рік я почув, що набирають добровольців до Югославії. Я відразу звернувся до військового комітату в Корюківці, і вже влітку 1994 року був у місті Сараєво. Здавалося, нарешті здійснилася дитяча мрія

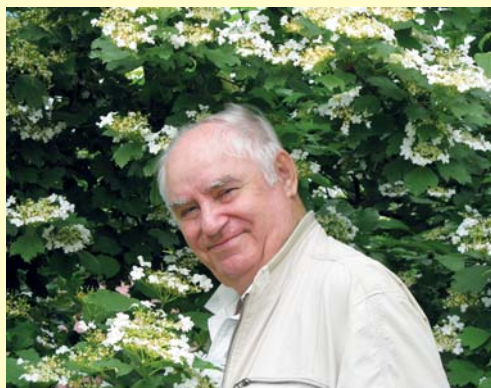
потрапити в "гарячу точку". Але дитяча романтика розвіялася в перші ж дні перебування. Це була справжня війна, а не та уявна, з кінофільмів. До їдальні ходили не так, як в армії, строем, з пісню – нам доводилося по 2–3 чоловіки зі зброєю, в броньжилетах і касках, короткими перебіжками пересуватися поміж двох рядів контейнерів, що захищали нас від снайперів, які вели вогонь з вікон розбитих будинків. Далі нас розкидали по чек-пойнтах (контрольні точки), наша рота потрапила до населеного пункту Жепа, тут була демілітаризована зона "анклав Жепа", по периметру якої було 10 чек-пойнтів, де знаходилось в середньому по 4–5 бійців. Я був

на чек-пойнті номер 4, який стояв у мальовничому селі Слап, де внизу протікає велика гірська річка Дрина. Гори, ріка, природа – здавалося це справжній куточок раю на землі, і тут раптом "ба-бах!!!", неподалік розірвалася мінометна міна, посипалася земля, і ти усвідомлюєш, що найбільша відповідальність за збереження свого життя, життя інших людей саме тут, у цьому місці лежить на тобі, ніхто, окрім самих себе, нам на допоможе. Нас на точці було четверо, і саме там ми всі, напевне, зрозуміли, що таке дружба, що таке людське життя, як важливо довіряти один одному. адже, тільки так ми можемо врятуватися. Доводилося бачити багато чого: загиблих людей, осиротілих дітей, і після цього усвідомлювати, що війна це не романтика – це горе! Горе, яке калічить людські долі, забирає життя, робить дітей сиротами, забирає в батьків синів і дочок. Саме тут я зрозумів цінність людського життя. Воно – найдорожчий скарб, даний Богом, і ніхто не має права цей скарб забирати. Зрозумів я ще одне: будь-яка війна – це найбільший злочин проти людства.

Тому саме в цей складний період для нашої держави, для нашої рідної, горем виплеканої України, хочу звернутися до всіх небайдужих людей: наберіться терпіння, мужності, витримки, об'єднуйтеся, громадяни сходу і заходу України, адже тільки разом ми можемо перемогти будь-які виклики долі. Хочу звернутися до "гарячих" голів: схаменіться, історія не прощає злочинів проти людства, адже всі ми з вами люди, і життя подароване Богом одне. Подивіться на фотокартки, до чого призводить війна.

Василь ТРОЙНА,
голова молодіжного
об'єднання

ВИДАВЕЦЬ книжок, журналів і газет, читаних і бажаних

Спочатку, як відомо, було слово... і далі, підключивши власну ерудицію, набуту в царині богослів'я, після вікопам'ятного розпаду безбожного Союзу, кожен залюбки продовжить, що слово те було у Бога...

Це вже потому, навчившись нанизувати слово до слова, мов намистини, людство почало створювати книги, спочатку рукописні, а далі виник процес книгодрукування. І тут ми вже впритул підійшли до тієї благородної справи, якій посвятив своє життя наш відомий, а можна і не лукавлячи стверджувати, видатний земляк Микола Іванович Халимоненко.

І справа ця – видання газет, журналів і книжок.

Хоча спочатку про видавничу діяльність, як і про журналістику взагалі, і гадки не мав. В сільській школі, спочатку в Товкачівській, згодом – у Малодівицькій вчився добре. Тож особливих проблем із вступом до Київського університету не було. Вступав до історичного, але згодом, добре все обміркувавши, перевівся на економічний. Мовляв, історію і так кожен із зверхників під себе чистить, а тому від такої науки користі нікому ніякої, а ось економіка, особливо в сільському господарстві, це те, що потрібно країні і її людям зокрема. Тож його перша наукова праця базувалася на питаннях рентабельності і собівартості сільського господарства. Роботу порадили подати для публікації в якесь

спеціалізоване видання. Відніс в журнал "Колгоспник України". І там одразу запропонували молодому спеціалісту і журналісту роботу в редакції.

А вже згодом, коли створювався журнал "Тваринництво України", його головним редактором став Микола Халимоненко. Добре обізнаний з проблемами села, ще з дитинства гостро відчувши найважливішу проблему сільського люду у створенні свого власного, окрім колгоспного загального (бо гуртове – воно чортове), підсобного господарства. У керованому ним журналі з власної ініціативи завів рубрику "Домашня фер-

квітників "Квіти України", а, відвідавши знаменитий кримський виноробний завод "Магарач", загорівся ідеєю створення журналу "Виноград. Вино", а ще дитячих журналів: "Яблунька" і "Чарівна казка", і ще "Чумацький шлях" – видання для любителів історії рідного краю. І серед інших не забудьмо назвати популярні журнали "Будьмо здорові" і "Календар садівника і городника". А хіба не цікаво і не без користі погортати видання "Туризм сільський зелений", обираючи собі місцинку для проведення майбутньої відпустки?

І, головне, у КП "Дім, сад, город" верстається і друкується газета Чернігівського земляцтва, наш з вами "Отчий поріг".

Зростаючи круглим сиротою і з вдячністю згадуючи добрих людей на своєму дитячому шляху, Микола Іванович поспішає творити добро для людей. Особлива його увага і турбота про дітей. Він, як то колись казали, натхненник і організатор – творець розкішного саду у дитячому будинку в Прилуках. Це завдяки і його старанням росте прекрасний виноград у монастирському саду в Густині. За його допомоги прилуцькі дітлахи щороку відвідують ляльковий театр у Києві. Він активний учасник засідань Всеукраїнської комісії з моралі. А також один із спонсорів проведення щорічного диктанту з української мови. Недарма свого часу Миколу Івановича Халимоненка було визнано "Благодійником року".

Як той, хто зрід на благодійній сіверській землі, він активний учасник усіх заходів і починань Чернігівського земляцтва. Проте, не менш, ніж за свою малу батьківщину, болить у Миколи Халимоненка душа і за нашу велику батьківщину – Україну, особливо у ці тривоженні дні.

"Країна, як бджолина сім'я, має бути об'єднаною і сильною. І нам слід вчитися у цих трудолюбивих, до пори мирних комах жити злагоджено і єдино", – так вважає наш ювіляр, людина з великої букви Микола Іванович Халимоненко. Днями йому виповнюється вісімдесят щедрих на горе і добро літ.

Валентин АВДЕЄНКО.

ма". Нововведення пішло "на-ура". Тираж зростає, мов на дріжджах. Бо кому із сільчан не хотілося познайомитися з ефективними розробками спеціалістів, прочитати кваліфіковану пораду, а чи й просто дослухатися думки досвідчених господарів щодо ведення власного господарства, розведення нових сортів городини, виведення і утримання домашньої живності, розведення нових порід.

Схильний до сприйняття всього нового, він задумав, створив і до сьогодні видає оригінальний журнал, з якого залюбки черпають знання і обмінюються досвідом, і не лише досвідом і сільські трударі, й дебютуючі міські дачники. Журнал "Дім, сад, город" став улюбленим виданням для тисяч читачів. Окринений успіхом і підтриманий своїми читачами, Микола Іванович створює своєрідний посібник для пасічників журнал "Пасіка",

Слово про ДРУГА

Немає нічого вищого за значенням у житті людини, як спілкування з іншими. Особливо, коли воно базується на спільноті справ, поєднується добрими намірами. Про це думається, коли згадуєш милого, ніби заслужаного у себе Іллю Даниловича Борисенка.

Він підійшов до свого чергового ювілею, а тому заслуговує на добре слово.

Народився мій друг в селі Рудня неподалік від кордону, де нині стоять танки ненаситного сусіда, що наводять жах і на корюківчан, і на мільйони інших українців. Успішно закінчивши Дрогобицький сільськогосподарський технікум Ілля працював головним бухгалтером колгоспу на Львівщині, звідки пішов і на армійську службу.

Після закінчення в 1966 році Української сільськогосподарської академії працював інженером-механіком радгоспу на Київщині. Згодом робота в "Київоблміжколгоспшляхбуді", старшим інженером тресту "Оргтехрадгосппром", головним спеціалістом главку сільгоспнауки, Мінсільгоспу України, головним інженером-технологом "Укрдосліднаінтресту", провідним інженером, головним інженером, начальником сектора, начальником відділу, заступником начальника управління. Ще пізніше очолював головне управління НТП Держдепартаменту "Укragромаш" Мінпромполітики України, трудився на інших відповідальних посадах. За всім цим стоїть перелік десятків добрих справ заради розвитку рідної України, а отже його біографія стала частиною історії держави.

Як тільки вийшов на пенсію у 1999 році, Ілля Данилович відразу включився в земляцьку роботу. Ветеран праці ось уже чотирнадцять років бездоганно виконує громадські обов'язки заступника керівника Корюківського відділення, у якому об'єдналися на основі безмежної любові до багатостраждальної найдорожчої малої батьківщини понад 350 однодумців.

Знаю його не на відстані, а в кропітливій роботі, бо чимало справ задумували спільно. Скажу, що Ілля Данилович постійно скерований на добро для земляків, щедрий на ідеї,

пропозиції, запальний у працелюбстві і при тому надзвичайно скромний.

Здається, не було жодного випадку, щоб він не підтримав чергову поїздку в рідні місця, організував гуманітарну допомогу для малозащитених ветеранів, а то й сам, запригши старенького автомобіля, мчав на Корюківщину, де ще проживають поріділі родаки, як обереги

родослівної Борисенків. І при кожній нагоді він обов'язково знайде можливість навідатися до Віталія Топтуна в Наумівку, якому столичні земляки довірили оберігати земляцький десятигектарний яблуневий сад. Свого часу місцева поетеса Ольга Лантух назвала його в одному з віршів садом сонця і любові. А ще ж Ілля Данилович зразковий сім'янин. Зі своєю чарівною дружиною вирос-

тили прекрасних нащадків – Світлану, Оксану і Володимира. Талановитий учитель іноземних мов Тетяна Олександрівна досі працює в школі. А вдома на неї завжди чекає і старенька матуся, і мій добрий товариш, якого, на жаль, часто навідують хвороби.

У свою чергу, Ілля Данилович, окрім домашніх, дачних та громадських справ, яким він віддається сповна, радо опікується онуками. Молодша донька Оксана, за професією лікар, подарувала обом батькам двох чарівних онуків. І хоча в тих батьки – медики, не дай Боже комусь із хлоп'яків захворіти – дідусь на крилах летить до них, бо відчуває, що сама його присутність – той найкращий ліки.

Коректний, стриманий у судженнях про людей, наповнений любов'ю до них, Ілля Данилович, мабуть, і не здатний вимовити якимсь грубе образливе слово. Сама його присутність в будь-якому колективі з незмінною, притаманною лише йому, ледь помітною посмішкою налаштовує присутніх лише на позитивні емоції. Недарма він і життєве кредо обрав таке: "Навчання і праця, виголівність і справедливість".

Я щасливий можливістю привітати свого доброго друга з черговим ювілеєм. Отож з роси і води тобі, дорогий наш друже!

Василь УСТИМЕНКО

На недавньому засіданні Ради земляцтва йшлося про активізацію роботи районних відділень та об'єднань ветеранів, чорнобильців, молоді. І це відразу ж знайшло дієву підтримку в одному з найчисленніших земляцьких формувань – Новгород-Сіверському, яке по більшості показників знаходиться серед лідерів.

У НОВОМУ СТАТУСІ

Узатишному залі для ділових засідань Київської торгово-промислової палати зібралася найактивніша частина вихідців із древнього краю Сіверщини. Скажемо принагідно, що саме там знаходиться найпівнічніша

українська прикордонна застава біля Грем'яча, саме там проходить нині лінія тривоги через неадекватну поведінку кремлівських загарбників, що ще недавно гордились самоприсвоєним званням "старшого брата" (до речі, хто є хто із нас, свідчить древня карта XII століття, яку ми теж подаємо для роздумів читачів). На цьому й наголосив очільник відділення Микола Засульський, відкриваючи зібрання.

– Живемо нині в непростий час. А тим більше, що район наш прикордонний. Та, незважаючи на це, продовжуємо працювати з вірою в щасливе майбутнє України. Для цього й зібралися сьогодні. А ще маємо добрих гостей, яким є що сказати нам. Це й голова нашого славного столичного земляцтва Віктор Ткаченко, і голова районної ради з нашої малої батьківщини Олег Бондаренко, і заступник голови райдержадміністрації з питань культури Павло Плотников.

А ще будемо раді послухати виступ відомого мандрівника, журналіста Миколи Хрієнка. Та й коли хто з присутніх забажає сказати слово, будемо тільки раді. Спішу повідомити приємну новину: наш древній княжий Новгород-Сіверський нещодавно отримав статус міста обласного значення. Сталося це за активної підтримки народного депутата України Юрія Мірошніченка, який уже навіть цим фактом залишиться в

пам'яті сучасників. Друзі, це свято для всіх нас, із чим я вас і вітаю...

Тепло зустрінутий присутніми, Віктор Ткаченко коротко поінформував про роботу всього земляцтва, знову наголосивши на необхідності його омолодження. Суть земляцького руху – це патріотизм, любов до малої батьківщини, допомога її мешканцям. Багато в цьому плані робить і Новгород-Сіверське відділення, за що треба тільки дякувати.

Як підтвердження сказаного, прозвучав короткий звіт Миколи Засульського. Скажімо, лише в цьому році на рахунку відділення вже чимало добрих справ. Мабуть, донині згадують 16 дітей із княжого міста над Десною зустріч Нового року в столиці. Після тривалої подорожі їх зустрірили в торгово-промисловій палаті смачними стравами та подарунками, відвезли до палацу "Україна" на святкове дійство. А скільки клопотів завдала активістам підготовка до річних загальних зборів земляцтва, на яких побувало 70 бажаючих. Не стояли осторонь новгород-сіверці і в день традиційної толоки в Пирогові, забезпечивши ентузіастів гербіцидами

та оприскувачем дерев. Відома вчena й письменниця Раїса Іванченко з колегами клопочеться збиранням книг для міста дитинства, а це при гострому дефіциті на літературу ой як важливо. А Галина Кокта активно працює з відомими письменниками, які готують та видають нові книги, пов'язані з Чернігівщиною.

– Коли я вчився в Київському університеті, то завжди, ідучи на нав-

чання з гуртожитку, вдвлявся в автобуси, шукаючи рідні номери, бо вони були як привіт від рідні, – почав з хвилюванням свій виступ голова райради Олег Бондаренко. – Згадую з вдячністю Михайла Бунака як великого краєзнавця. Тепер живу в рідній стороні й доповідаю вам: підприємства працюють. Клопочемося про розвиток туризму, бо наше місто заслуговує на те, щоб стати своєрідною Меккою. Хочеться відзначити високий патріотичний дух як серед наших людей, так і серед прикордонників і армійців. Всіх нас об'єднала російська агресія. Мені довелося вже тричі виїздити в розташування воїнів. До сліз приємно було бачити, як бабуся із села Гай причалапала у військову частину з бутербродами й чаєм. А насамкінець скажу, що ми завжди раді зустріти вас не лише на свята.

На питаннях культури й народної моралі зупинився заступник голови райдержадміністрації Павло Плотников.

Гості продемонстрували кілька слайдів на підтвердження того, що місто реставрується, оновлюється.

А на завершення розмови виступив відомий мандрівник, заслужений журналіст України Микола Хрієнко. Преса вже не раз писала про його захоплюючі пізнавальні подорожі світами дальніми й неповторними. Цього разу він пройшов казахськими та російськими дорогами Тараса Шевченка, вклонився Оренбургу й Орську, Новопетрівську й Актау, позустрічався з українцями, які не забули своє коріння. Всі найцікавіші моменти гість зафіксував на світлинах, які й продемонстрував у залі. До речі, саме новгород-сіверські земляки надали серед інших матеріальну підтримку невтомному дослідникові.

Збори ще раз підтвердили вірність курсу діяльності земляцтва в основному через його осередки.

Наш кор.

Рятувальник Москви із Сосниці

У листопаді 1770 року чума почала показуватися в деяких будинках, але настільки в малому вигляді, що не привертала до себе уваги.

17 грудня того ж року старший медик і генеральний штаб-лікар Опанас Филімонович Шафонський діагностував моровицю в госпіталі на Введенських горах і повідомив про це завідувача всією медичною частиною Москви штадт-фізика Андрія Андрійовича Ріндера.

Однак московська влада не бажала прислухатися до голосу розуму, вважаючи відкриття Опанаса Шафонського неспроможними. Всі висловлювані ним попередження належного розуміння не знаходили.

Не можна сказати, що влада не діяла. У кількох монастирях розміщуються чумні лікарні. "Сумнівних людей" доставляли в "особливий дім" в селі Троїцьке – Голенищево поблизу Воробйових гір. Влаштувалися карантинні будинки також в інших місцях. 19 серпня 1771 року закривають присутні місця, крамниці, магазини, трактири, мануфактури. Встановлюють карантинний режим. Проте все це не принесило помітного результату. Москвичі приховували захворілих, боячись спалення своїх зачумлених будинків і майна. Померлих закопували в садах, дворах, кидали в колодязі, ховали в льохах або просто вночі виносили на вулицю...

У Москві вживаються необхідні екстрені заходи: відкриваються нові карантинні будинки, за міською межею заснуються спеціалізовані лікарні, посилюється карантинний режим. Московському поліцейському дається вказівка використовувати в цілях припинення поширення епідемії всі наявні сили поліції.

У цих важких умовах, постійно ризикуючи життям, працювали московські лікарі, першим серед них називають Опанаса Шафонського. А вже він раніше всіх діагностував чуму у Москві та фактично став провідним медиком у боротьбі з епідемією.

Опанас Филімонович, як учений, що вивчає епідеміологію, зробив відкриття, яке започаткувало новий шлях боротьби з чумою. За його наполяганням в лікувальних установах стали розділятися тяжкохворі і видужуючі люди. Цей захід різко знизив кількість повторних захворювань.

Діяльна участь у боротьбі з епідемією чуми, цього безжалюгідного бича середньовічної Європи, дала Опанасу Шафонському багатющий дослідний матеріал. Свої спостереження, досвід практичної роботи у боротьбі з чумою він виклав у фундаментальній праці "Опис морової виразки, що була у столичному місті Москві з 1770 по 1772 рр., з доданням

усіх для припинення нею тоді встановлених установ". Ця наукова праця була надрукована в Москві в 1775 році. Ім'я автора стало користуватися великою популярністю в медичних колах, насамперед серед тих, кому доводилося боротися з різними епідеміями. Стосувалося це і військової медицини. "Опис" швидко переклали німецькою й іншими іноземними мовами.

За свою довгу історію Москва пережила безліч народних лих: спустошливі ворожі навали, землетруси, повені, пожежі... Серед них – епідемія чуми 1770–1772 років, що супроводжувалася "чумних бунтом".

Опанаса Шафонського по праву вважають одним із основоположників епідеміології та санітарії Російської імперії. Він всебітно визнаний лікар-епідеміолог, завдячуючи якому поборолі чуму в Москві, а також використовували його дослідження та рекомендації в боротьбі з "чорною смертю" в інших частинах земної кулі.

Він багато дбав про благоустрій госпіталю, де працював, і його нововведення, що полегшували внутрішню госпітальну службу, зміцнили пам'ять про нього в Москві на довгий час. У 1776 р. він був призначений штадт-фізиком Москви і керуючим медичною контрою (тобто головним лікарем).

А народився Опанас Шафонський 13 (24 за новим стилем) грудня 1740 року в місті Сосниця. Тут він провів свої дитячі роки та літа не молоді.

На час народження Опанаса Шафонського його батько Филімон Шатилловський був Сосницьким сотником Чернігівського полку. За наявними даними садиба сотника стояла на південно-східній околиці Сосниці і упиралась у річку Убідь.

Зростав хлопчик надзвичайно розумним і спостережливим, хоч був і кволим за станом здоров'я. Тому й вирішив батько, помічаючи в синові феноменальну пам'ять і неабиякі здібності, віддати його в науку. Знайомий німець умовив батька відправити хлопця за кордон із метою отримання належної освіти. Так десятирічний українець Опанас Шафонський опинився в німецькому місті Галле.

За протекцією того ж самого знайомого німця, Опанаса зарахували до середнього учбового закладу Галльської педагогії. Рідкісно обдарований учень після закінчення цього закладу вступив

до Галльського університету на філософський факультет.

Однак молодий учений на цьому не зупинився. Прийнявши рішення здобути медичну освіту, він поїхав до міста Страсбурга та вступив до університету на медичний відділ.

Після навчання, отримавши три докторські дипломи, він повернувся на батьківщину в 1763 році і пробував себе на багатьох теренах: був економістом, етнографом, лікарем ... нарешті пішов працювати військовим лікарем.

Саме в той час Росія готувалася до війни з Туреччиною. Коли почалася війна, Опанас Филімонович працював штабним лікарем у зоні військових дій. Згодом оселився в Москві.

Доклавши стільки зусиль в боротьбі з тяжкою хворобою і здобувши цим світову славу, Опанас Шафонський переходить на юридичну роботу.

Душа його линула до рідного Чернігово-Сіверського краю, до Сосниці, де в благочестивій козацькій сім'ї народився, провів ранні дитячі роки і звідки пішов у великий світ. З 1782 року він радник, а в 1787–1797 роках – голова Палати карного суду Чернігівського намісництва, яке було створене 1781 року.

Талановиту високоосвічену людину не міг не помітити генерал-губернатор Малоросії граф Петро Олександрович Рум'янцева-Задунайський. Він доручив Опанасу Филімоновичу зробити ґрунтовне і широке топографічне дослідження Лівобережжя України. Опанас Шафонський створив першокласну на той час історико – краєзнавчу працю, яка поклала початок систематичному вивченню минулого Чернігівщини "Чернігівського намісництва топографічний опис". У копітливо зібраних і старанно опрацьованих матеріалах подані цінні відомості про історію, господарство, населення, соціально-економічне становище Лівобережної України другої половини XVIII століття.

Крім "Чернігівського намісництва топографічного опису", відома також його інша праця подібного характеру, а саме: "Медико-топографічний опис Москви", який був частково оприлюднений у 1782 р.

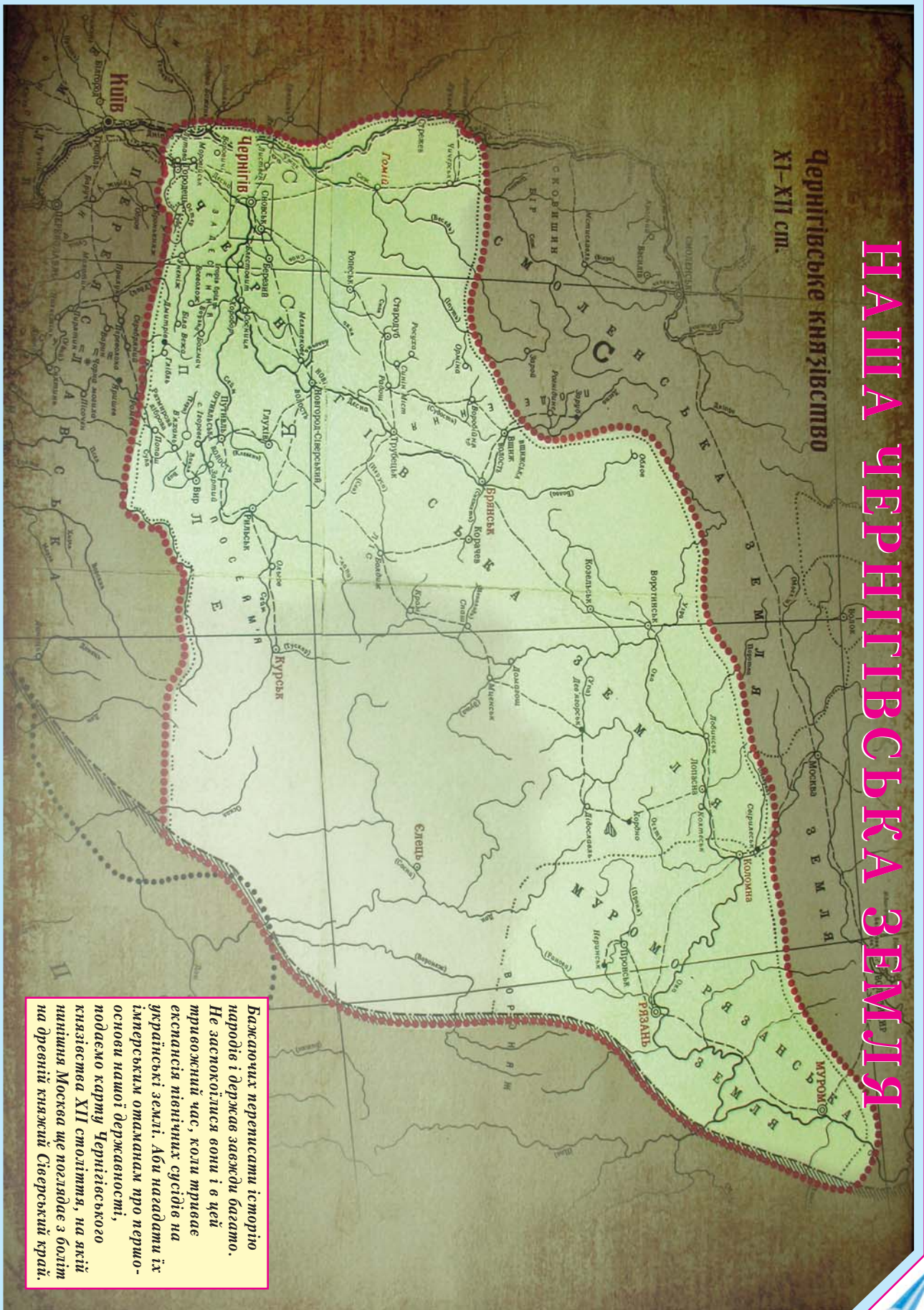
Разом з Богданом Хмельницьким, Петром Дорошенко, Іваном Мазепою, Данилом Апостолом він входить у сотню найбільш видатних представників козацтва за всю його історію.

Здійснивши безсмертний життєвий подвиг для народу, 27 березня (8 квітня) 1811 року Опанас Филімонович помер у с. Якличі. Поховали його у Чернігові на цвинтарі Воскресенської церкви.

Олексій ОРЕХОВИЧ

НАША ЧЕРНІГІВСЬКА ЗЕМЛЯ

Чернігівське князівство
XI–XII ст.

Бажаною перевагою історію народів і держав завжди багато. Не заспокоїлися вони і в цей трипожний час, коли триває експансія німичних сусідів на українські землі. Аби надавати їх імперським оманам про першо-основи нашої державності, подано карту Чернігівського князівства XII століття, на якій ніхто з Москви ще поглядає з боєм на древній княжий Сіверський край.

Юрію Мушкету

*Мушкетик – це зброя словесно-огненна.
Заряди у нього не кулі – слова.
В нім думка спалахує вільно й натхненно,
В словах не вмирає, а вічно жива.*

*Немов на екрані – епохи, століття,
І геніїв коні, смачний коровай.
Усі ручаї у річки перелиті,
Красивої мови словесний розмай.*

*Дідівське повчання, молитва бабусі,
У благословенні – надія батьків.
Красиве кохання, увічнений бусел –
Це все від Мушкетика в пам'ять віків.*

*Засіяне поле. Там буквочки – зерна.
Де слава в снопах, стала в страж булава.
Жива Україна іде через терни.
В зарядах Мушкетика – правди слова.*

Ольга ШТЕПА

Владе полювання

*Споряджала полювати
Наталка Івана,
Дала йому і шкарпетки,
Й на ваті жупана.*

*Горілочки налила,
Положила й меду:
– Щоб ти, милий, там по лісу
Бігав попереду.*

*А сама не забарилась,
Подзвонила куму:
– Ти прийди мерщій до мене,
Будем думать думу.*

*Жінці скажи, що ти йдеш
Теж на полювання,
А дорогою до мене
Загадай бажання.*

*Наварила вареничків,
Всипала сметани –
Після цього кум куму
Пестив до безтями.*

*А мисливці у цей час
Біля лісу стали,
Із машини спорядження
Своє діставали.*

*Коли речі забирали,
Іван аж жахнувся:
З горілкою торбу взяв,
Рушницю забувся.*

*Як сміялись з нього хлопці,
Це нам не відомо,
Але ж Іван похнюпившись
Поплентався додому.*

*Як прийшов Іван додому
Та й зайшов у хату,
То застав у ліжку кума
І дружину Нату.*

*Так ніхто б і не дізнався
Про цю таємницю,
Якби Ната положила
Івану рушницю.*

Влапа рибалка

*З міста син в село приїхав
До рідної хати,
Пораділа вся рідня,
Особливо мати.*

*Походив він по двору,
Помив стару "Волгу"
Та й пішов розповідати
Про дорогу довгу.*

*– Розкажи, як там у місті?
– Та Бога хвалити,
Я би краще вже пішов
Рибки половити.*

*Узяв вудки та й подибав
Стежкою до річки,
Щоб карасиків піймати
Для сім'ї хоч трішки.*

*Вудки він позакидав
Та й хотів сідати,
Раптом в нього почало
Поплавки тягати.*

*Він їх враз попідсікав
Та поправив шорти,
Вмить до берега підтяг
Чорненького чорта.*

*Чорт почав просити рибалку:
– Бачиш, я нечистий.
А рибалка йому каже:
– Дружина почистить.*

*Будуть діти смакувати
Ще краще від торта,
А в мене їх аж п'ятеро,
То ж з'їдять і чорта.*

Олександр ГАВРИСЬ

Публікація про перебування Т.Г. Шевченка на Чернігівщині

Про Стольне

викликала спогади про колись почуте від рідних та знайомих. Хоч за давністю років багато забулось. Про перебування в Стольному Тараса Григоровича розповідав мій дід Гнат, який чув від свого батька Ларіона.

Як відомо, поет дружив з поміщиком козацького походження Андрієм Івановичем Лизогубом (1804–1864) і бував у його маєтку в Седневі. Тіниста каштанова й затишна бузкова алеї, могутня 600-річна липа, яка пережила багато буремних подій. Біля неї любив відпочивати Тарас Шевченко. Малював, написав поему "Відьма". Липа так і називається "Шевченкова".

Як розповідав дід Гнат, в А. І. Лизогуба ще були маєтності в Бігачі та Бірківці і поет полюбляв бувати в них. Спочатку він відвідував бігацьку садибу, що ближче до Седнева, а згодом навідувався в Бірківку. Найкоротший та найзручніший шлях між ними лежав через Стольне, що становив приблизно двадцять кілометрів. У селі поета цікавила садиба й особа графа Іллі Безбородька. Принагідно треба відзначити, що Мусіні-Пушкіни, які пізніше стали власниками згаданого маєтку, родичалися з багатьма відомими діячами культури. Недавно повідомлялось, що епічний твір "Сло-

во о полку Ігоревім" зберігся в одного із Мусініх-Пушкіних.

Ще після останньої війни в Стольному часто можна було почути розповідь про перебування Тараса Шевченка в селі, де він бував не раз і зустрічався з селянами, які його поважали й любили. У багатьох хатах висіли його портрети. Був і в моїх батьків портрет поета у смушевій шапці, майже метрового розміру. У обох моїх дідів, Гната та Іллі, були "Кобзарі". Батько мій знав багато віршів напам'ять і часто при розмові цитував їх.

Михайло КУРДЮК,
с. Тростянець
Ічнянського району

ОТЧИЙ ПОРІГ

Шеф-редактор
Віктор ТКАЧЕНКО
Головний редактор
Леонід ГОРЛАЧ
Засновник: товариство
"Чернігівське земляцтво"
в м. Києві

Газета зареєстрована Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 06.XI.2001 р.
Реєстраційне свідоцтво: серія KB №5594
Передплатний індекс 37630
Адреса редакції: 02660, Київ, Броварський проспект, 15, тел. 206-87-12
Контакти: www.chz.org.ua, e-mail: otporig@ukr.net

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

В.В. Ткаченко, В.І. Авдеєнко, Л.Н. Горлач (Коваленко), А.Л. Курданов, Т.А. Літошко, П.І. Медвідь, О.Ф. Орехович, Ю.А. Русанов, М.М. Ткач, В.В. Пушкарьов, В.Є. Устименко, М.І. Халимоненко.

За достовірність фактів, точність імен і прізвищ, географічних та історичних реалій відповідають автори публікацій.

Передрук тільки з відома видання. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Літературний редактор **Ганна Скрипка**. Комп'ютерний набір **Ганна Скрипка**.

Верстка, дизайн **Оксана Кисленко**.

Надруковано та зверстано на замовлення товариства "Чернігівське земляцтво" в м. Києві у КП "Редакція журналу "Дім, сад, город". Тираж 1000.